

Sygn. akt II KK 268/12

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Przemysław Kalinowski (przewodniczący,
sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Andrzej Stępka

Protokolant Ewa Oziębła

przy udziale prokuratora Prokuratury Generalnej Barbary Nowińskiej,
w sprawie **E. I.**

skazanej z art. 286 § 1 kk w zw. z art. 12 kk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 7 maja 2013 r.,

kasacji, wniesionej przez Rzecznika Praw Obywatelskich

od wyroku Sądu Okręgowego w W.

z dnia 16 stycznia 2009 r.,

utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 14 listopada
2007 r.,

**uchyla wyrok Sądu Okręgowego w
W. z dnia 16 stycznia 2009r.,
w zaskarżonej części i w tym zakresie przekazuje
sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania w
postępowaniu odwoławczym.**

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 14 listopada 2007 r. uznał E. I. za winną tego, że w okresie od dnia 14 stycznia 2005 r. do dnia 7 lutego 2005 r. w W., działając ze z góry powziętym zamiarem i w krótkich odstępach czasu, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej wprowadziła w błąd pracowników firmy K.-M. Sp. z o.o. co do zamiaru zapłaty za pobrany towar, doprowadzając w/w spółkę do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w ten sposób, że:

- w dniu 14 stycznia 2005 r. pobrała towar wymieniony w fakturach VAT o numerach 00329/05 i 00330/05 – na łączną kwotę 5415,14 zł;
- w dniu 18 stycznia 2005 r. pobrała towar wymieniony w fakturach VAT o numerach 00427/05, 00432/05 i 00435/05 – na łączną kwotę 7494,04 zł;
- w dniu 7 lutego 2005 r. pobrała towar wymieniony w fakturze VAT o numerze 00941/05 – na kwotę 2428,21 zł,

czym spowodowała u pokrzywdzonej spółki łączną szkodę w kwocie 15.337,39 zł, tj. dokonania występku z art. 286 § 1 kk w zw. z art. 12 kk i za to na podstawie powołanego przepisu wymierzył jej karę 8 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono na okres 3 lat próby.

Ponadto, na podstawie art. 72 § 2 kk, Sąd I instancji orzekł wobec ówczesnie oskarżonej obowiązek naprawienia szkody przez zapłatę na rzecz firmy K.-M. Sp. z o.o. kwoty 15.337,39 zł w terminie 2 lat od daty uprawomocnienia się wyroku.

Powyższe orzeczenie zostało zaskarżone przez obrońcę oskarżonej. W apelacji – obok zarzutu naruszenia art. 286 § 1 kk w zw. z art. 12 kk, do którego miało dojść w wyniku błędnego przypisania E. I. wypełnienia znamion tego przestępstwa – autor środka odwoławczego wskazał także na obrazę art. 72 § 2 kk przez „nieuzasadnione w tej sprawie zobowiązanie osk. E. I. do naprawienia szkody poprzez zapłatę na rzecz Spółki K.-M. kwoty 15.337,39 zł w terminie 2 lat od daty uprawomocnienia się wyroku”. W uzasadnieniu tego zarzutu wskazano na nakazy zapłaty wydane w postępowaniu cywilnym w związku z zobowiązaniami objętymi niniejszą sprawą i toczące się

postępowanie egzekucyjne. Ponadto, w apelacji podniesiono także zarzuty natury procesowej.

Po rozpoznaniu wniesionej apelacji Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 16 stycznia 2009 r. utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu I instancji, uznając apelację za oczywiście bezzasadną oraz zwolnił oskarżoną od opłaty za drugą instancję, obciążając Skarb Państwa kosztami sądowymi postępowania odwoławczego.

Obecnie, kasację od powyższego wyroku na korzyść E. I. – w zakresie utrzymującym w mocy orzeczenie Sądu I instancji nakładające na skazaną obowiązek naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 kk – wniósł Rzecznik Praw Obywatelskich zarzucając rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa procesowego, tj. art. 415 § 5 k.p.k., polegające na utrzymaniu w mocy wyroku Sądu I instancji mimo, że wyrok tego Sądu został wydany z naruszeniem tego przepisu przez orzeczenie wobec osk. E. I. obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 kk w kwocie 15.231,01, co w swej apelacji kwestionował obrońca oskarżonej, w sytuacji, gdy o roszczeniach w tym zakresie, wynikających z popełnienia przestępstwa, wcześniej prawomocnie orzeczono w postępowaniach cywilnych w sprawach [...] Sądu Rejonowego w B.

Na podstawie tak sformułowanego zarzutu autor kasacji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja Rzecznika Praw Obywatelskich wniesiona na korzyść osk. E. I. – mimo pewnych niedostatków sformułowanego w niej zarzutu - ostatecznie okazała się zasadna przy łącznym traktowaniu całego wyводу wynikającego z uzasadnienia nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Jego istotą było przecież przede wszystkim zakwestionowanie niewykonania przez Sąd Okręgowy w W. obowiązku pełnego rozpoznania apelacji obrońcy osk. E. I., bowiem to w zwykłym środku odwoławczym kontestowano (choć trzeba przyznać, że dość nieporadnie) rozstrzygnięcie wydane na podstawie art. 72 § 2 kk. Trafnie podnoszono przy tym, że w stosunku do oskarżonej wydane zostały już

prawomocne orzeczenia sądu cywilnego rozstrzygające o roszczeniach i zobowiązaniach będących przedmiotem tego procesu karnego. Odwoływano się przy tym do faktów wynikających z dokumentów i akt spraw ujawnionych w toku rozprawy przez Sąd I instancji. Nie powołano wprawdzie normy art. 415 § 5 k.p.k., zawierającego tzw. klauzulę antykumulacyjną, ale zarzut i argumentacja apelacji wyraźnie nawiązywały do tej instytucji. Tymczasem, sąd odwoławczy najwyraźniej zignorował całkowicie to zagadnienie, skoro utrzymał w mocy wyrok Sądu I instancji nie dokonując w nim żadnej korekty.

W istniejących realiach doszło zatem – w pierwszej kolejności do rażącego naruszenia dyspozycji art. 433 § 2 k.p.k., obligującego przecież sąd odwoławczy do rozważenia wszystkich wniosków i zarzutów wskazanych w apelacji. Przy tak postawionym zarzucie apelacyjnym, Sąd II instancji – nawet przyjmując, że dysponował argumentacji uzasadniającymi inny pogląd w tej materii – nie powinien odstępować od sporządzenia pisemnych motywów, bowiem wniesiona apelacja w tym zakresie wcale nie wykazywała cech oczywistej bezzasadności. W takiej sytuacji, pierwszoplanowe znaczenie – jako podstawy kasacyjne – uzyskują normy art. 433 § 2 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. Dopiero konsekwencją naruszenia nakazów płynących z dyspozycji tych przepisów było utrzymanie w mocy wadliwego – w tej części – wyroku Sądu I instancji nakładającego na osk. E. I. obowiązek naprawienia szkody w kwocie 15.337,39 zł. Na poziomie sądu odwoławczego obraza art. 415 § 5 k.p.k. ma zatem niejako wtórny charakter i nastąpiła w wyniku pominięcia zarzutu apelacyjnego, a dopiero w konsekwencji tego uchybienia – braku skorygowania błędu popełnionego przez Sąd I instancji i podniesionego w apelacji. Z tym też zastrzeżeniem należało uwzględnić zarzut kasacyjny sformułowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zgodzić się trzeba z poglądem skarżącego, że finalnie wyrok Sądu Okręgowego w W., jak również utrzymany nim w mocy wyrok Sądu I instancji – w części dotyczącej nałożonego obowiązku naprawienia szkody – zostały wydane z rażącym naruszeniem tzw. klauzuli antykumulacyjnej.

Rzecz bowiem w tym, że nakazem zapłaty wydanym w dniu 4 kwietnia 2005 r. w sprawie V GNC .../05 przez Sąd Rejonowy w B., osk. E. I. została

zobowiązana w postępowaniu cywilnym do zapłaty kwoty 6.072,45 zł odpowiadającej wartości towaru objętego fakturą nr 00427/05. Podobnie, ten sam Sąd Rejonowy w B., nakazem zapłaty wydanym w dniu 6 kwietnia 2005 r. w sprawie V GNc .../05 orzekł o obowiązku zapłaty przez E. I. kwoty 9158,56 zł, odpowiadającej wartości towarów objętych fakturami o numerach: 00329 (kwota 3712,61 zł), 00330 (kwota 1702,53 zł), 00432 (kwota 1315,21 zł), 00941 (kwota 2428,21 zł). Wszystkie w/w faktury odnoszą się do towarów, których wyłudzenie przypisano E. I. na szkodę Spółki K.-M. w niniejszym postępowaniu karnym, zobowiązując oskarżoną do zwrotu ich równowartości na podstawie art. 72 § 2 kk. Jedynie w stosunku do towarów objętych fakturą nr 00435/05, opiewającą na kwotę 106,38 zł, brak jest rozstrzygnięcia wydanego w postępowaniu cywilnym. W dominującej natomiast części, w odniesieniu do roszczeń wynikających z dostaw towarów uznanych za wyłudzone a będące przedmiotem procesu w niniejszej sprawie – orzeczono już prawomocnie w innym postępowaniu, zasądzając kwoty wymienione w tych fakturach – z wyjątkiem faktury nr 00435/05 – na rzecz pokrzywdzonego podmiotu, tj. Spółki K.-M. Świadczą o tym zupełnie jednoznacznie dokumenty zamieszczone w aktach postępowania przygotowawczego (k. – 1, 5, 9-10, 11-12), które zresztą *sąd meriti* zaliczył do materiału dowodowego.

Sytuacja tego rodzaju stała na przeszkodzie nałożeniu w procesie karnym obowiązku naprawienia szkody w oparciu o przepis art. 72 § 2 k.k. Stosownie bowiem do dyspozycji art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k., obowiązku naprawienia szkody nie orzeka się, jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono. Przy zaistnieniu zatem tożsamości podmiotowej i przedmiotowej znajduje w opisywanej sytuacji zastosowanie powyższa klauzula antykumulacyjna, eliminująca możliwość nałożenia obowiązku naprawienia szkody zarówno w oparciu o przepis art. 46 § 1 k.k., jak i na innej podstawie. Ugruntowany przy tym jest pogląd, że zakaz wynikający z dyspozycji art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. odnosi się do każdego określonego w ustawie wypadku orzekania karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 listopada 2006 r. IV KK 328/06

OSNKW 2007 z. 2, poz. 14, z dnia 18 czerwca 2009 r. IV KK 145/09 OSNKW 2009 z. 9, poz. 77, z dnia 17 lutego 2011 r. II K.K. 20/11 LEX nr 785279) i to niezależnie od tego, czy roszczenie zasądzone w postępowaniu cywilnym zostało skutecznie wyegzekwowane. Skoro więc nakazami zapłaty wydanymi w dniach 4 i 6 kwietnia 2005 r. w sprawach [...] przez Sąd Rejonowy w B., osk. E. I. została zobowiązana w postępowaniu cywilnym do zapłaty na rzecz Spółki K.-M. kwoty łącznie 15.231,01 zł, wynikającej z popełnienia przestępstwa będącego przedmiotem procesu w niniejszej sprawie, to Sąd Rejonowy w W., orzekając na podstawie art. 72 § 2 k.k., nie miał już prawa nałożyć na w/w oskarżoną obowiązku naprawienia szkody w takim zakresie. Nie ma bowiem wątpliwości, że przedmiotem obu rozstrzygnięć – w tej części – jest ta sama wierzytelność wynikająca z przestępstwa przypisanego oskarżonej. W tej sytuacji, orzeczenie w przedmiocie ponownego nałożenia na osk. E. I. obowiązku naprawienia szkody w takiej wysokości, rażąco naruszało prawo procesowe i miało istotny wpływ na treść wyroku, skoro nastąpiło z przekroczeniem zakazu wynikającego z art. 415 § 5 k.p.k. Z dokumentów ujawnionych w toku procesu wynika bowiem, że określone w tym przepisie wymaganie, aby o roszczeniu jeszcze nie rozstrzygnięto – dotyczy jedynie braku zapłaty za towar opisany w fakturze nr 00435/05 wystawionej na kwotę 106,38 zł. Hipotetycznie zatem, tylko w tym zakresie dopuszczalne byłoby wobec osk. E. I. związanie rozstrzygnięcia w przedmiocie warunkowego zawieszenia orzeczonej kary pozbawienia wolności z obowiązkiem naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k.

Wobec stwierdzenia rażącego naruszenia art. 415 § 5 k.p.k., do czego doszło w Sądzie I instancji, które to uchybienie – w wyniku braku prawidłowego rozpoznania zarzutu apelacyjnego – przeniknęło do orzeczenia sądu odwoławczego, należało jeszcze rozważyć jego znaczenie w świetle drugiej z przesłanek kasacyjnych określonych w art. 523 § 1 kpk. W realiach tej sprawy nie może budzić wątpliwości kwestia oczywistego wpływu tego naruszenia prawa – ocenionego jako rażące – na treść rozstrzygnięcia. Wpływ ten wyraził się związaniem instytucji warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności z obowiązkiem, którego zakres jest sprzeczny z

klauzulą antykumulacyjną wyrażoną w art. 415 § 5 kpk. W następstwie tego uchybienia – wobec niewykonania przez oskarżoną obowiązku wadliwie określonego doszło do wszczęcia postępowania w przedmiocie zarządzenia wykonania warunkowo zawieszony kary pozbawienia wolności na podstawie art. 75 § 2 k.k.

Konsekwencją powyższej oceny było uwzględnienie kasacji i uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w W. w zaskarżonej części, tj. w zakresie utrzymującym w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W. z dnia 14 listopada 2007 r. co do nałożenia na osk. E. I. obowiązku naprawienia szkody w kwocie 15.337,39 zł na rzecz Spółki K.-M. Z uwagi na to, że wadliwe orzeczenia obejmują nie tylko tę część roszczenia pokrzywdzonej spółki, co do której zapadło już rozstrzygnięcie w postępowaniu cywilnym, ale również odnoszą się do partii towaru opisanej w fakturze 00435/05 – nie było wystarczające samo rozstrzygnięcie sądu kasacyjnego o uchyleniu części wyroku sądu odwoławczego zakwestionowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy W przede wszystkim prawidłowo rozpozna zarzut apelacyjny – w części dotyczącej obowiązku naprawienia szkody nałożonego na osk. E. I. na podstawie art. 72 § 2 k.k., tj. w zakresie w jakim jego orzeczenie zostało uchylone i zastosuje się do dyrektywy wynikającej z dyspozycji przepisu art. 415 par. 5 k.p.k., mając przy tym na uwadze odmienny status roszczenia wynikającego z faktury nr 00435/05.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.